

Nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter

Krav og retningslinjer

Nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter er en søknadstypevariant for konsentrerte og langsiktige satsinger på høyt internasjonalt nivå som styrker forskning og innovasjon med sikte på verdiskaping og samfunnsnytte. Forskningssentrene skal styrke kapasitet og kompetanse gjennom langsiktig forskning og/eller innovasjon. Det stilles krav om faktisk samarbeid mellom fremstående forskningsmiljøer og aktører utenfor forskningssektoren, f.eks. innenfor næringsliv, offentlige virksomheter eller frivillige organisasjoner.

Et forskningssenter er tidsbegrenset og knyttet til en norsk forskningsorganisasjon, godkjent av Forskningsrådet, som står ansvarlig for virksomheten. Et nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter tildeles for en prosjektperiode på normalt åtte år. Forskningssentrene skal underveisvurres og basert på underveisvurderingen kan Forskningsrådet i kontrakten stille nye betingelser for aktiviteten i senterets siste tre år.

I dette dokumentet er nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter omtalt som forskningssenter eller senter.

Dette dokumentet beskriver krav og retningslinjer for søknadstypen. Dokumentet vil være grunnleggende i utlysninger av strategisk miljøstøtte og inngå som en del av kontrakten mellom Forskningsrådet og den enkelte prosjektansvarlig som oppnår støtte.

1. Viktige begreper

- 1.1. Begreper slik de er definert i Generelle vilkår for FoU-prosjekter er gjeldende.
- 1.2. *Forskningspartner*: Forskningsorganisasjon som er samarbeidspartner i senteret. Forskningsrådets definisjon og avgrensning av forskningsorganisasjon ligger til grunn. Norske forskningsorganisasjoner skal være godkjent av Forskningsrådet.
- 1.3. *Bedriftspartner*: Bedrift som deltar som samarbeidspartner.
- 1.4. *Brukerpartner*: Fellesbetegnelse for samarbeidspartner utenfor forskningssektoren. Dette omfatter både bedrifter, virksomheter i offentlig sektor og frivillige organisasjoner.

- 1.5. *Foretak*: Med foretak menes bedrifter og andre som driver økonomisk aktivitet, dvs. som tilbyr varer eller tjenester i et marked.

2. Avgrensninger og avklaringer

- 2.1. Et nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter er ikke et eget rettssubjekt.
- 2.2. Det tildeles ikke statsstøtte gjennom søknadstypen. Alle prosjekter som gjennomføres i et nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter skal gjennomføres i faktisk samarbeid mellom partnerne som deltar i prosjektet.
- 2.3. Forskningen er av grunnleggende og/eller anvendt art, og er nyttig for brede samfunnsgrupper. Forskningsresultatene skal gjøres tilgjengelige ved deling og publisering i tråd med Forskningsrådets policy for åpen forskning (gjeldende fra 2020)¹.
- 2.4. Hvert senter må ha minst tre brukerpartnere, dersom det ikke er spesifisert et annet minimumskrav i utlysningen. Brukerpartnerne må ha en betydelig egen innovasjonsvirksomhet og/eller evne til å utnytte forskningsresultater i utviklingen av sin virksomhet.
- 2.5. Rollen til de enkelte samarbeidspartnere i senteret må være entydig definert.
- 2.6. Eventuelle underleverandører må være en ekstern kilde for oppdragsgiveren, som enten er prosjektansvarlig eller en samarbeidspartner i senteret. Det vil si at underleverandøren kan ikke inngå i samme konsern som oppdragsgiveren.

3. Organisering og ansvar

- 3.1. Senteret skal inngå som en del av den administrative organisasjon hos prosjektansvarlig, men ledes av et eget styre. Senteret må være organisert slik at det kan realisere målene i prosjektbeskrivelsen på en effektiv måte, ha en organisasjons- og styringsform som gir god tilpasning til organisasjon hos prosjektansvarlig og etablere rutiner for samarbeid som sikrer et godt samspill med alle samarbeidspartnere.

Senterets styre

- 3.2. Prosjektansvarlig har ansvar for at det oppnevnes et styre for senteret. Senterets styre skal bestå av representanter for prosjektansvarlig, brukerpartnerne og forskningspartnerne. Senteret skal opprettholde et sterkt og vedvarende brukerfokus. Dersom ikke annet er oppgitt i utlysningen, skal brukerpartnere ha flertall i styret og styrets leder bør komme fra en av brukerpartnerne.
- 3.3. Styrets fremste oppgave er å bidra til at de intensjoner og planer som ligger til grunn for kontrakten med Forskningsrådet blir innfridd, og særlig at den virksomhet som framgår av prosjektbeskrivelsen blir realisert innenfor vedtatte budsjett- og tidsrammer. Styret skal sikre at samspillet mellom prosjektansvarlig og samarbeidspartnere fungerer på en god måte og i tråd med samarbeidsavtalen.

¹ ISBN 978-82-12-03822-6 (pdf)

- 3.4. Det skal foreligge klare retningslinjer for senterets virksomhet når det gjelder ansvar og myndighet, herunder hvilke fullmakter styret er gitt, hvilke regler som gjelder for styre-representasjon. Styrets mandat må blant annet sikre at styret ikke treffer vedtak som gri-per inn i ansvarsområdet til prosjektansvarlig.

Rådgivende komiteer

- 3.5. Senteret skal, dersom ikke annet er angitt i avtalen med Forskningsrådet, ha en faglig strategisk rådgivende komité ("Scientific Advisory Committee") bestående av uavheng-ige internasjonale toppforskere. Komiteen skal involveres i diskusjoner om senterets faglige strategi og faglige utfordringer gjennom hele prosjektperioden. Komiteen kan også gi råd i andre typer spørsmål.
- 3.6. Senteret kan også organiseres med andre rådgivende komiteer, for eksempel tekniske komiteer, med representasjon fra brukerpartnere.

Senterets ledelse

- 3.7. Senteret skal underlegges én felles daglig ledelse og én forskningsplan i samsvar med prosjektbeskrivelsen og ha effektive opplegg for kommunikasjon og for utveksling av personell mellom de ulike deler av senteret.
- 3.8. Prosjektansvarlig må sikre at senteret gis en sterk ledelse, som innenfor rammene av prosjektbeskrivelsen, finansierings- og kostnadsplanen, har stor faglig og administrativ selvstendighet. Prosjektansvarlig må sikre at senteret gis et godt administrativt støtteap-parat.
- 3.9. Senteret ledes av en senterleder alene, eller av en senterleder støttet av en ledergruppe. Senterlederen fungerer som prosjektleder i henhold til kontrakten mellom Forskningsrå-det og prosjektansvarlig. Lederen skal ha stor selvstendighet i faglig sammenheng og i spørsmål som gjelder rekruttering av personale til senteret. Senterlederen og medlem-mene av en eventuell ledergruppe utpekes av prosjektansvarlig i samråd med samar-beidspartnere. Det skal foreligge en beskrivelse av senterleders fullmakter.

Bemanning og personalansvar

- 3.10. Senteret skal bygges opp rundt forskere som allerede har vist at de har potensial for å hevde seg på et høyt faglig nivå. Prosjektansvarlig og samarbeidspartnere fastsetter selv hvordan arbeidsgiveransvaret for personalet i sentret skal ivaretas, men senteret kan ikke ha arbeidsgiveransvar.
- 3.11. Senteret skal ved rekruttering av personell ivareta likestillingsperspektiver og arbeide aktivt for å tiltrekke seg fremragende forskere. Senteret skal legge til rette for utveksling av personale mellom samarbeidspartnerne.

Forskerutdanning

- 3.12. Senteret skal stimulere og bidra til forskerutdanning på områder der rekruttering er vik-tig for fornyelse og verdiskaping. Senteret skal legge til rette for at studenter og stipen-diater kan utføre deler av sitt arbeid hos en av brukerpartnerne. Senteret skal også legge til rette for at personale fra brukerpartnerne deltar i veiledning av studenter og stipendia-ter. Prosjektansvarlig og relevante samarbeidspartnere har ansvar for at de personalmes-sige forhold ivaretas ved avvikling av senteret og må særlig påse at master- og doktor-gradsstudenter gis anledning til å fullføre sitt studium etter planen.

4. Kostnader og finansiering

- 4.1. Kontrakten som inngås mellom Forskningsrådet og prosjektansvarlig, gjelder for åtte år, med en underveisvurdering i god tid før utgangen av det femte året etter oppstart av senteret.

Kostnadsplan

- 4.2. Forskningsrådet godkjenner kun faktiske kostnader som er direkte knyttet til gjennomføring av aktiviteter i senteret iht. kontrakten. Forskningsrådets regler for beregning av personalkostnader og indirekte kostnader som inngår i budsjettet skal benyttes. Regler er fastsatt for følgende grupper: Universitets- og høyskolesektoren, instituttsektoren, bedrifter og offentlig sektor. Personalkostnader hos samarbeidspartner skal budsjetteres etter reglene for gruppen som den enkelte tilhører. Angitte stipendsatser skal benyttes av alle samarbeidspartnere og satsene skal brukes for alle år det søkes om.
- 4.3. Foretakene² som deltar i senteret kan ikke få dekket noen av sine prosjektkostnader gjennom Forskningsrådets bevilgning. De kan dermed ikke motta statsstøtte gjennom Forskningsrådets bevilgning, men må bære sine kostnader selv.
- 4.4. Foretakene som deltar i forskningssenteret skal heller ikke motta indirekte statsstøtte gjennom gunstige vilkår for samarbeidet med forskningsorganisasjonene som deltar i forskningssenteret.

Finansieringsplan

- 4.5. Nærings- og samfunnsrettet forskningssenter forutsetter en langsiktig forpliktelse fra brukerpartnere. Minimumskrav om finansiering fra brukerpartnerne fremgår av utlysningen. Prosjektansvarlig og andre forskningspartnere i senteret kan i tillegg bidra med finansiering for å synliggjøre strategisk forankring og engasjement. Eventuelle krav om egenfinansiering fra prosjektansvarlig og forskningspartnere fremgår av utlysningen.
- 4.6. Styret må arbeide for å sikre senteret finansiering og nødvendig kompetanse, dersom samarbeidspartnere går ut av senteret. Forskningsrådet kan redusere sin bevilgning til senteret dersom minimumskravet til brukerfinansiering ikke er innfridd etter fratreden av brukerpartnere. Dersom endringene i samarbeidspartnere innebærer at viktige forutsetninger som lå til grunn for opprettelsen av senteret er falt bort, eller blir endret i vesentlig grad, kan Forskningsrådet heve kontrakten med prosjektansvarlig.

5. Samarbeidsavtale

- 5.1. Prosjektansvarlig plikter å inngå en felles samarbeidsavtale med alle samarbeidspartnerne i forskningssenteret. Samarbeidsavtalen skal utformes i overensstemmelse med Forskningsrådets avtaledokument, Krav og retningslinjer for nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter og Generelle vilkår for FoU-prosjekter. Forskningsrådets kjennskap

² Forskningsorganisasjoner anses å drive ikke-økonomisk aktivitet når de driver forskning og utvikling i faktisk samarbeid med andre. ESA anser at forskning som forskningsorganisasjonen utfører i faktisk samarbeid med andre, etter Statsstøtteregelverkets definisjon av begrepet, er en del av dens uavhengige forskning. For denne aktiviteten er forskningsorganisasjonen ikke å anse som et foretak.

til samarbeidsavtalen innebærer ingen godkjenning av eventuelle avvik fra kontrakten mellom prosjektansvarlig og Forskningsrådet.

- 5.2. Samarbeidsavtalen skal inneholde bestemmelser som fastslår prosjektansvarlig og samarbeidspartners plikt til å bidra med ressurser i henhold til senterets aktivitets- og finansieringsplan, regler om adgangen til å slutte seg til og tre ut av senteret, regler om arbeidsgiveransvar, og bestemmelser om eiendomsrett, utnyttelsesrett, lisensiering, offentliggjøring av prosjekresultater og fortrolighet. Fratreden av en samarbeidspartner fra et forskningssenter forutsettes å skje etter en oppsigelsestid på minst 6 måneder.
- 5.3. Forskningsrådets generelle vilkår for FoU-prosjekter om eiendomsrett, utnyttelsesrett, lisensiering og offentliggjøring av prosjekresultater og fortrolighet gjelder som utgangspunkt. Vilkårene i samarbeidsavtalen angående disse forholdene må utformes på en slik måte at det sikrer at foretakene som deltar i senteret ikke mottar indirekte statsstøtte, slik dette er beskrevet i ESAs retningslinjer for statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon, paragraf 28, bokstav b), c) eller d).

6. Faglig og administrativ oppfølging

- 6.1. Faglig og administrativ oppfølging beskrevet her kommer i tillegg til rapporteringsrutiner angitt i Forskningsrådets avtaledokument.
- 6.2. Prosjektansvarlig skal opprette en egen nettside for senteret som brukes aktivt til ekstern og intern kommunikasjon.
- 6.3. Prosjektansvarlig skal sørge for at det utarbeides en kommunikasjonsplan for senteret.
- 6.4. Forskningsdata skal i utgangspunktet gjøres åpent tilgjengelig. Prosjektansvarlig skal sørge for at det utarbeides en datahåndteringsplan i tråd med Forskningsrådets Policy for tilgjengeliggjøring av forskningsdata³.

Rapportering til Forskningsrådet

- 6.5. Prosjektansvarlig skal innen 1. april hvert år utarbeide en årsrapport for det foregående år. Årsrapporten utarbeides på engelsk, sendes til Forskningsrådet og publiseres på senterets nettside.
- 6.6. Prosjektansvarlig skal innen 1. januar hvert år utarbeide og sende en arbeidsplan til Forskningsrådet med oppdaterte planer for det etterfølgende år.
- 6.7. Prosjektansvarlig skal sende sluttrapport seinest tre måneder etter utløpet av prosjektperioden.

"Site visit"

- 6.8. Forskningsrådet skal i samråd med prosjektansvarlig, med hensiktsmessige mellomrom, arrangere en "site visit" ved senteret, hvor det foretas en gjennomgang av utviklingen og arbeidet i senteret og planene framover. Representanter for senterets styre,

³ ISBN 978-82-12-03653-6 (pdf)

senterledelsen, sentrets deltakere og Norges forskningsråd plikter å være til stede. Første "site visit" skal gjennomføres seinest to år etter oppstart.

Underveisvurdering

- 6.9. Forskningsrådet vil gjennomføre en underveisvurdering av hvert senter og denne skal være ferdig i god tid før utgangen av det femte året etter oppstart av senteret. Underveisvurderingen skal vurdere senterets aktivitet sett opp mot de målene det hadde satt seg og suksesskriteriene for et nærings- og samfunnsrettet forskningssenter (se vedlagt dokument). Senterets planer for virksomhet i den siste treårsperioden skal også vurderes. Senteret skal legge frem en plan for hva som skal skje av aktivitet etter at Forskningsrådets finansiering er avsluttet. Basert på underveisvurderingen kan Forskningsrådet i kontrakten stille nye betingelser for aktiviteten i senterets siste tre år, slik at suksesskriteriene blir oppfylt på best mulig måte. Det er Forskningsrådet som avgjør hvordan suksesskriteriene kan oppfylles.
- 6.10. Forskningsrådets eventuelle endrede betingelser for finansieringen av de siste tre årene vil bli begrunnet med anbefalinger fra underveisvurderingen om hvordan senteret kan forbedres og videreutvikles for å oppfylle suksesskriteriene på best mulig måte. Underveisvurderingen kan også komme med anbefalinger til senteret om å forberede aktivitet når Forskningsrådet finansiering opphører. Forskningsrådet vil gå i dialog med senteret om problemstillinger som blir avdekket gjennom underveisvurderingen.

Vedlegg

Suksesskriterier for Nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter

Utover å oppfylle de formelle krav som stilles, kjennetegnes et framgangsrikt nærings- eller samfunnsrettet forskningssenter ved følgende (FME Samfunn):

Forskningen

- Senteret driver langsiktig, næringsrelevant- og/eller samfunnsnyttig forskning på høyt internasjonalt nivå innenfor det område som er trukket opp i prosjektbeskrivelsen.
- Senteret har en klar forskningsprofil og har lyktes med å markere seg internasjonalt.
- Senteret ivaretar tverrfaglige perspektiver i sin forskning.
- Forskere fra både prosjektansvarlig og samarbeidspartnere deltar aktivt i senterets forskning.
- Senteret ivaretar en god kopling mellom samfunnsvitenskapelig, humanistisk, naturvitenskapelig og teknologisk energi forskning, og forskningsresultatene bygger på oppdatert kunnskap og teknologiske muligheter.
- Senterets brukerpartnere har økt sitt forskningsengasjement gjennom aktiv deltagelse i senterets virksomhet og eventuell egen FoU-virksomhet innenfor tema som har relasjon til senteret.

Relevans og samfunnsnytte

- Senteret kan vise til at forskningsresultatene i senteret bidrar til å gi grunnlag for strategiske beslutninger i forvaltning, næringsliv og for andre samfunnsaktører og i tillegg at resultatene har samfunnsmessige ringvirkninger utover de partnere som direkte deltar i senterets virksomhet.

- Senteret kan vise til at forskningsresultatene i senteret bidrar til å løse utfordringer og utnytte muligheter innenfor senterets tematiske område.
- Senteret har hensiktsmessig gjensidig mobilitet av personell mellom forsknings- og brukerpartnerne.
- Senteret legger til rette for prosesser som sikrer at kompetanse og forskningsresultater som oppnås i senteret effektivt formidles til partnere i senteret, andre brukergrupper og samfunnet for øvrig.
- Senteret gjennomfører tiltak for å sikre at kompetansen og resultatene som oppnås gjennom forskningen kan nyttiggjøres av samarbeidspartnerne på en effektiv måte.
- Senteret er aktiv og synlig på nasjonale og internasjonale arenaer der samfunnsrettede energispørsmål blir drøftet.

Internasjonaliseringen

- Gjennom samarbeidet i senteret arbeider partnerne aktivt mot å engasjere og hevde seg på internasjonale forskningsarenaer, herunder EUs rammeprogram.
- Senteret har aktivt samarbeid med internasjonale forskningsmiljøer og har også på andre måter bidratt til internasjonalisering av norsk forskning og næringsliv.
- Senteret har gjensidig mobilitet med fremragende utenlandske forskningsmiljøer.
- Senteret tiltrekker seg fremragende utenlandske forskere.

Forskerutdanning og rekruttering

- Senteret har høy kvalitet i eventuell forskerutdanning.
- Senteret bidrar til å styrke rekrutteringen, også på masternivå, til senterets fagområde, og dersom relevant, bidrar til forskningsbasert undervisning.
- Senteret bidrar til kjønnsbalanse og mangfold innenfor forskerutdanning og rekruttering.
- Senterets forskning bidrar til økt utdanningskvalitet innenfor senterets tema- og fagområder.

Partnere og finansiering

- Prosjektansvarlig og samarbeidspartnerne har et langsiktig engasjement for senteret. Bedriftspartnerne har økt sin finansiering utover det minimum det er stilt krav om
- Det arbeides aktivt og bevisst for å styrke senterets sammensetning av partnere.
- Senterets deltagere lykkes med å skaffe konkurranseutsatte nasjonale og internasjonale FoU midler.

Organiseringen

- Senteret har synlighet og identitet og har lykket med et godt samarbeid med partnerne.
- Senteret har et styre og en ledelse som bidrar til at de intensjoner og den plan som ligger til grunn for opprettelsen av senteret blir fulgt opp.
- Senteret har lykket med å gi en merverdi som senter der synergier mellom forskjellige arbeidspakker hentes ut for å nå en felles målsetting.
- Senteret har dokumentert merverdien ved å være et senter.